

CARTILE

SATEANULUI ROMANU.

DESCÉPTA-TE ROMANE!

Cartea IX.

Septembre.

An. IX.—1884.

Unele lupte ale Domniloru romani

Stefanu celu mare si Michaiu vitézulu.

Lupt'a dela Resboieni seau Valea-Alba.

(Urmare.)

In doine si in cântece au remasu dein fii in fii faptele strabuniloru la Moldoveni, apoi „in figurile Domniloru Alexandru celu bunu, Mircea, Stefanu celu mare, Vasilie Lupulu, Michaiu Vitézulu inchipuie pre boltele basericeloru, pre jumetate sterse de vijeliele secoliloru, aflâmu totu atati'a martori ai istoriei in o tiéra, in care pradile barbariloru si invasiunile nu au lasatu neci macaru ruine.“ Misailu, Formarea Doinei.

Astadi valea alba e trista cá mormentulu si neci cá póte fi alt'mintrelea de-órece ea e mormentulu a dieci de mii de ómeni. — In tainic'a tacere a noptiloru, cându lun'a, fanalu vecinicu, lunecá trista si solitara pre bolt'a ceriului, preste colnice, vâi si ape se strecorà unu sunetu, unu glasu cá venitu dein alta lume ce spune in versuri plangatórie trist'a si eroic'a istoria a acestei vâli. — Éta aceste vier-suri culese de nemuritoriulu George Asaki.

— Vale alba, d'alba vale
Dela munte rîurelu
De ce óre 'n a t'a cale
Trecându langa-alu mieu muscelu,
De e noru, de e seninu
Tu resuni unu tristu suspinu?
A t'a rîpa-i inverdita,
Cununa-t'a de mii flori;
A t'a unda-i limpedita

De prundisiu si liiu isvoru;
A t'a dulce-apa-o bea
Paserea si turm'a mea . . .
— A mea apa-i limpedióra,
Dein ea bé adi turm'a t'a
Si cea pasere, ce sbóra,
Inse, vai! ea adapá:
Turme dela resaritu,
Ce aici au tabarítu.
Santulu Stefanu, vedi? aice
Pentru tíera s'a luptatu
Cându in díu'a neferice
Ferulu cruntu a seceratu:
Pre boeri si pre osteni,
Pre pastori si pre sateni! . . .
De atuncia Valea plânge
Si 'n veci va suspiná
Cà a suptu unu nobilu sânge
Ce Romanulu reversá
Si cu óse de 'mperatu
Acestu câmpu e preseratu . . .
Ace'a dí de grea urgia,
Amintindu-o plangu mereu:
Freamatulu, paduri pustie
Intetiescu suspinulu meu:
Vai! voinici acum'a nu-'su
Cá acei ce séu repusu.
Sórtea loru, marirea sânta,
Adi Romanii au uitatu . . .
Pastorele! mereu cânta,
S'aiba cugetu desceptatu,
Se le díca alu teu cântu:
Cum au fostu, adi uu mai suntu.

Acumu se revenimu la Stefanu, pre care l'amu lasatu fugíndu impreuna cu Moldovenii sei, ce i-au mai fostu remasu dein macelulu dela Valea Alba. — Amu fostu dísu cà o nópte intunecósa se lasà pre pamentu, cându Stefanu a prinsu fug'a. Ratecitu prin afundímea intunecósa a paduriloru Stefanu celu mare 'si urmá calea catra Cetatea Neamtului, unde mama-s'a impreuna cu tener'a lui soçia 'lu-asceptáu cá invingatoriu. Metropolitulu Teoctistu asemenea 'lu-asceptá in Cetate cu doru cá se binecuvinte pre mântuitoriulu

Moldovei. Inse vai! ei nu aveáu se primésca pre unu in-vingûtoriu, ci pre unu fugariu retacitu, dar' totu-si mare erou. Aveáu se ascepte pre acel'a, ce parasitu de principii crestini si atacatu chiar' de fratii sei Munteni, ar' fi trebuitu se dispuna de poteri supr'a-pamentesci cá se póta in-vinge. Si cu tóte acestea dela Stefanu se asceptá invingere — seau mórte. — Cându orologiulu batù in Cetatiui'a Neamtului 12 óre dein nópte, atunci unu glasu de omu retacitu sunà dein pórtá: Mama!

„Dar' deschide pórt'a Turcii me 'mpřesoru
Vântulu sufa rece, ranele me doru!“

Bolintineanu.

Atunci nevést'a lui Stefanu cu dorulu in anima si cu braçiale deschise sari la feréstra spre a-lu vedé, a-i vorbí si a-lu primí. Dar' mam'a lui Stefanu o opresce, se asiédia la feréstra sí díce cu unu versu plinu de demnitate si mandría romanésca:

„Ce spui tu straine, Stefanu e departe
„Braçiuulu lui in lupta mfi de morti imparte
„Eu sum alui mama, elu e fiulu meu
„Déca tu esti fiu-mi, nu-ti sum mama eu.
Inse déca ceriulu vré se-'mpovoreze
Anii vietiei mele si se me 'ntiisteze,
Nobilulu lui sufletu ast'feliu l'a schimbatu,
Déca tu esti Stefanu cu adeveratu,
Apoi tu aice, fora biruintia
Nu poti cá se intri prein a mea vointia
Du-te la bataia, pentru tíera mori
Si-ti va fi mormentulu coronatu cu flori.

Bolintineanu.

O tu mama nobila! dar' mai pre susu de tóte romana adeverata! — Tu ai lasatu esemplulu cá ori si cene se pretiuésca libertatea patriei mai multu cá ori-ce dupa Ddieu.

Acum óre ce face Stefanu la audiulu acestor'a? Elu se inflacarédia de dorulu invingerei, pléca in susu pre ap'a Moldovei sí-si aduna tóta remasîti'a ostirei s'ale sdrobite. In drumulu seu prein munti sub o rîpa stérpa se rogá Si-chastrulu Danielu. Stefanu i-cere voia a intrá in pescer'a

lui, inse Danielu i-refusà pana 'si-va finí rogatiunea, càci elu se rogá. — Dupa finirea rogatiunei Stefanu intrà: „Parinte, a dîsu elu, sum invinsu de Turci la Resboeni, dà-mi sfatul se inchinu tiér'a la Turci? au nu? — La aceste vorbe Danielu i-a respunsu:

Capulu ce se pléca, palosiulu nu-lu taia
Dar' cu umilintia lantiulu 'lu-incovoia!
Dómne! Tu ai drepturi a schimbá 'n mormenturi
Pentru neaternare, ómeni si pamenturi;
Dar' nu-ai pre acel'a, cá se-i umilesci!
Poti cá se î-i sfaremi, dar' nu se-i robesci!
Déca man'a-ti slaba scepstrulu ti-o apésa
Altui'a mai harnicu loculu teu î-lu lasa,
Cà mai bine este supusu laudatu
Decátu cu rusine Domnu si atêrnatu.

Bolintineanu.

Aceste au fostu cuvintele adresate de unu bietu Sichastru celui mai mare erou alu Moldovei. — Au fostu cuinte aspre dar' parintiesci. Si Stefanu a urmatu sfaturiloru lui, promitiendu-i cà de va invinge pre Turci, i-va impliní cererea de a redicá o baserica cu chramulu Santului George. A mai buciumatu odata, si romanii micu si mare, teneru si betrânu s'au adunatu sub flamur'a lui.

Turcii eráu de convingerea cà Stefanu e deplinu invinsu. Ei pradáu bogatele campii ale Moldovei, fora neci o temere. — Inse Stefanu celu nimicitu — dupa parerea loru — i-surprinde in neorânduiala si-i alunga pana la Dunare rapindu-le tóte pradîle, omorându si taiandu fora crutiare. Resboiulu, fómetea si cium'a l'au adusu acolo pre Sultanulu, încátu s'a intorsu in patri'a s'a abiá cu a opt'a parte dein ostire, invinsu si debelatu. Chiar' si cortulu Sultanului inca a devenitu prad'a Romaniloru. — Europ'a a salutatu pre Stefanu cá pre eroulu cretinatatei, éra mama-s'a l'a imbragiosiatu cá pre unu fiu dulce si iubitul ce a eliberatu frumós'a Moldova de robía.

Dupa acést'a invingere Stefanu a redicatu dóue baserici in semnu de multiemita lui Domnedieu, pentru-cà a mai scapatu inca odata de robi'a turciloru Moldov'a; anume la

Voranetiu a redicatu baseric'a Santului George, ér' dein susu de Valea Alba baseric'a susu amintita, astadi monastirea Resboeni.

Acést'a e lupt'a dela Valea alba impreuna cu ciocnirile premergâtórie si urmatórie, care a mai adausu o flóre dintre cele mai frumóse la coron'a lui Stefanu celu mare . . .

E dreptu cà Stefanu a fostu invinsu la Valea-Alba de multîmea cutropitóre a Turciloru, inse nu a fostu nimicitu. Elu a cadíutu pentru a se redicá cu multu mai mare, decum fusese inainte de cadere, si Sultanulu, de care tremurá lumea trebuí se fuga de inaintea unei mâni de ómeni. Iubirea de patria si alipirea Domnului càtra poporu si a poporului càtra Domnu a facutu tóte acestea.

(Va urmá.)

GEORGIU SIMU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se luamu a-mente!

Din Bucovin'a.

Ce póte o minte buna, care nu trage carbuni numai la ól'a s'a, ci cugeta si la binele altor'a . . .

Inainte de doi ani, venindu eu cu saténulu din Toporoutz — Nicolae Popoviciu dela têrgu spre casa, Nicolae mi spuse cum a vorbitu elu mai multoru toporautzeni cà nuntíle lungi si chramurile î-i saracescu pre ómenii nostri din anu în anu totu mai multu, si cum toti au recunoscutu, cà adeveratu lucru este acest'a. Deci me întrebá badea Nicolae: Óre nu s'ar' poteá se serie parintele parochu nostru, ori D-t'a se scrii la ocârmuirea tierii, ori la consistoriu, cá se se oprésca reulu, ce-lu aducu nuntíle lungi si chramurile? Atunci eu i-amu respunsu: Cum nu se póte nime amestecá în cas'a mea se-mi poruncésca, câtu amu se chieltuescu cu serbarea chramului, patronului séu cu alte privilegii (ocasiuni) chiar' asiá nu se póte amestecá nime în o comuna se poruncésca ómeniloru, câtu au se chieltuésca

cu ast'feliu de ocasiuni, déca chietuecele nu întrecu marginele. Prea luminatulu nostru împeratu a scosu satele de sub epitropia. Satenii suntu asta-dî stapêni si domni pe sine si pe averile loru, pe câtu tîmpu se tiênu de legile împaratesci si 'si împlinescu tôte detoriile. Dara de cumv'a satenii ar' prinde a-si motrosí averile fàra nici o socotéla, asia cà ar' fí amenintiati se se faca cersitori séu se-si ieè lumea în capu, atunci cu buna séma cà ar' trebuí se le poruncésca ocârmuirea. N'ar' fí înse acést'a o rusíne pentru ómenii nostri? N'ar' fí rusíne pentru mine se me portu asia de reu, încâtu altii se fia síliti a-mi poruncí? Vedi, bade Nicolae, nu asceptati nici d.-vóstra se ve poruncésca ocârmuirea séu altu-cinev'a, ci îndreptati reulu sênguri! Se incépa numai unu omu de-alu nostru a scurtá nuntile, cari acum tienu si câte-o septemâna, omóra mintile si trupurile cu câte 8, 9, 10 pâna la 12 si mai multe vedre de rachiú, î-i saracescu pe dênsii si pe copilasii loru; se incépa, dícu, numai unu omu de-alu nostru a face nunta numai intr'o dî, cum facu adi chiar' multi domni mari si cum vedeti cà facu si jidovii nostri, sí atunci ceialalti, vediendu binele, credu cà cu buna séma l'ar' urmá.

La acestea badea Nicolae 'mi respunse! Bine ar' fí se incépa cine-v'a asiá cum díci d.-t'a, dara eu sciu cà nime n'a începe, càci ar' fí luatú in rusíne de catra ceialalti. Dá eu socotu cà macaru parintele parochu ori d.-t'a se spuneti in baserica la ómeni se scurtiedie nuntile sí chramurile, cà asia ómenii mai iute ar' ascultá de cuventulu preotului.

Ast'a se póte! î-i respunseiu eu lui badea Nicolae si totu despre acést'a ni-a fostu vorb'a, pâna ce-amu ajunsu acasa.

Mie tare mi-a placutu de vorb'a intielépta a gospodariului Nicolae Popoviciu si n'amu datu-o uitarei.

Intêmplandu-se dupa ace'a se facù sfânt'a liturgia in satulu Mittoculu-Dragomirnei lînga Sucév'a, amu audítu cum a spusu parintele parochu de acolo mittocaniloru se nu mérga la chramu la Hatn'a, cà hatnenii séu hotaritu se nu mai

facea chramu si cà voru stá gendarmi si alti paditori in diu'a de hramu pela intrarile in Hatn'a, cá se oprésca pre toti ómenii, ce ar' veni de prin satele invecinate la chramu. Atunci indata mi-au venitu in minte cuvintele toporoutzénului Nicolae Popoviciu si mi-amu gânditu: Dómne, ce sêmtiu bunu firescu mai are poporul nostru; cum vede elu sênguru relele ce-lu amenintia, si cum cauta lécuri de vindecare! Mi-au mai trecutu atunci prin minte si cuvintele vestitului scriitoriu neamtii Hoffmann carele dîce, cá poporul nostru déca s'ar' avêntá la trépt'a cea mai inalta a luminárii mintii prin scóla, ar' fí vrednicu se steie in fruntea ómenimii intregi.

A trecutu apoi aprópe unu anu la midilocu, pâna ce ómenii din Toporoutz au inceputu a vorbí cá se pune aice la cale infiintierea unui cabinetu de cetire. Multi m'au intrebatu cá óre bunu este planulu est'a? Da! li-amu respunsu, numai de-ar' fí se cunósceti vre-unu folosu! Asia — de-o pilda — tare bine a-ti face se casati chramurile cá hatnenii si se scurtati nuntile dupa cum fórté intieptiesce mi-a vorbitu Nicolae Popoviciu.

S'a infiintiatu apoi cabinetulu de cetire si a facutu câte-v'a lucruri bune. ¹⁾ Dara binele celu mai insemnatu este, cá tóte nuntile, câte s'au facutu in Toporoutz in cásilegile trecute, au tienutu numai câte o dí, si cá in loculu multeloru vedre de rachiu de mai nainte, ómenii de asta-data si-au indestulitu trebuintiele numai cu cate un'a pana la dóue vedre. Dându D.-dieu se rodésca pómetele Toporautzului, atunci toporautzenii (dupa cum s'au intielesu) 'si voru face musturi bune, si asia póte nu li-a mai trebú pentru nunti nici rachiulu, ce l'au luatú in cásilegile trecute. Intrebu acum: Cui au se multiemésca toporoutzenii binefacerea ast'a mare? Fara indoiéla trebuie se dîcemu cá au se-o multiemésca

¹⁾ In siedinti'a din urma a cabinetului de cetire parintele parochu Grigori Vorobheviciu a fagaduitu, cá va darú la anulu viitoriu patru fâlcii de pamentu din sesi'a s'a cá se lucre de membrii cabinetului cu claca si venitul caratu se formeie proprietatea cabinetului.

gospodariului Nicolae Popoviciu, carui'a mai antaiu i-a venit gândulu fericitu pentru scurtarea nuntiloru.

Éta, de ce amu disu la inceputu: Ce' pôte o minte buna, care nu trage carbuni numai la ól'a s'a, ci cugeta si la binele altor'a.

Esemplulu cu muntile din Toporoutz, deè Domnulu se prinda radecini in tôte comunele românesci, cari suntu bântuite de foculu betiei prin rachiu!! 1)

Feliurimi.

Seminariulu tinerimei romane din Blasiu. In 31 Augustu s'a sântitu edificiulu celu nou alu seminariulu infintiatu de Escel. Sa Pré Santitulu Metropolitu Dr. Ioanu Vancea, celebrându ieromonachulu Damianu Elia Domsia in presentia superioriloru seminariulu si a unui numerosu publicu. In ace'a-si dí mediculu Dr. Ioanu Colceriu a visitatu pe elevii primiti ia seminariu. In anulu acest'a s'au primitu 65 elevi, dintre cari 4 pe spesele Escel. Sale Metropolitulu é' ceialalti pentru 100 de fl. pe anu. Concurentii au fostu din tôte partile locnite de Romani si s'au si primitu din tôte partile nu numai gr. cat. ci si gr. or. Cu deosebire s'au luat in considerare acei elevi a caroru parinti dorescu cá pruncii loru se invetie limb'a materna. Conducatoriulu noului seminariu este d. Dr. Alesandru Gram'a, prefectu este d. prof. Aureliu Florianu. — In 7 Septembrie a. e. Prea Sânti'a Sa Motropolitulu a cercetatu institutulu, adresându cuvinte pariatiesci eleviloru. — Escelenti'a Sa din alu seu a prevediutu institutulu cu totu mobiliariulu si are de cugetu a pune in vigóre in timpulu celu mai scurtu si o fundatiune, asiá cá cei mai multi elevi se póta fi intretienuti gratisu in institutu.

Noi suntemu de aici. — In ór'a procesiunei Sasiloru in Sibiiu, una cetatianu sasu, intréba pe unu romanu din comun'a Poplaca. venit inadinsu la acelu spectacolu: „Dara dv., Romanii candu veti serbá venirea vóstra in acésta tiéra?“ — „Ci ca domnule, noi n'avemu de ce serbá venirea nóstra in acésta tiéra. cá noi suntemu din mosi si stramosi de aici“, — fú respunsulu simplu alu tieranulu romanu.

Pentru Regin'a Romaniei pregatesce reuniunea meseriasfloru români din Seliste unu minunatu costumu nationalu.

1) On. redactiunii, cari au abonati in Bucovin'a suntu respectuosu rogate se reproduca acést'a corespondentia.

Proprietariu, Redactoru si Editoru: Nicolae Fekete Negrutiú in Gherl'a.
Gherl'a Imprimari'a „Aurora“ p. A. Todoranu 1884.